Mika Linna
13.11.2024

TALOUSVALIOKUNNALLE tav@eduskunta.fi

Finanssiala ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle rahanpesulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 157/2024 vp)

Talousvaliokunta on pyytänyt Finanssiala ry:n (FA) asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle rahanpesulain (444/2017) muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

1. Epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen muoto ja sisältö

FA arvioi sinänsä tarkoituksenmukaiseksi, että Rahanpesun selvittelykeskus voisi antaa tarkempia ohjeita epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen muodosta ja sisällön esittämisen asettelusta. Muutos on periaatteellisesti merkittävä ja FA pitää tärkeänä, että ilmoituksen muotoa tai sisältöä koskevia muutoksia valmisteltaessa ilmoitusvelvollisille varmistetaan mahdollisuus tulla kuulluksi. Lain perusteluissa tulisi myös korostaa sitä, etteivät muutokset saa aiheuttaa ilmoitusvelvollisille tavoiteltaviin hyötyihin nähden suhteettomia hallinnollisia tai taloudellisia kustannuksia.

Kesällä hyväksytty EU:n rahanpesuasetus ((EU) 2024/1624) antaa komissiolle ja EU:n rahanpesuntorjuntavirastolle oikeuden antaa jäsenvaltioita ja ilmoitusvelvollisia sitovaa teknistä sääntelyä mm. asiakkaan tuntemisen yhteydessä kerättävistä vähimmäistiedoista ja epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen sisällöstä.

Jos ehdotettu lakimuutos tästä huolimatta arvioidaan tarpeelliseksi, FA pitää välttämättömänä, ettei ilmoitusvelvollisia kansallisin säännöksin velvoiteta hankkimaan tai ilmoittamaan muita tietoja kuin ne, jotka ilmoitusvelvollinen on jo hankkinut sitovan EU-sääntelyn vaatimusten täyttämiseksi tai tapauskohtaisesti arvioinut riskiarvion perusteella tarpeellisiksi.

2. Tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot

FA pitää tärkeänä, että rekisteröidyt edunsaajatiedot olisivat täydellisiä, virheettömiä ja ajantasaisia. Hallituksen esitys laajentaisi ilmoitusvelvollisten tehtävää rekisteritietojen tosiasiallisena ylläpitäjänä. FA kiinnittää huomioita siihen, että esitetyn muutoksen hyödyt jäävät kyseenalaisiksi, ellei samassa yhteydessä varmisteta sitä, että Patentti- ja rekisterihallitus ja ilmoitusvelvolliset tulkitsevat ja soveltavat rahanpesulaissa säädettyjä tosiasiallisia edunsaajia koskevia vaatimuksia samalla tavalla.

Hallituksen esitykseen sisältyvä ehdotus verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) 18 §:n täydentämisestä niin, että Verohallinnolla olisi oikeus pyynnöstä antaa Patentti- ja rekisterihallitukselle verotustietoja edunsaajia koskevien tietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentamiseksi, on FA:n mielestä oikeansuuntainen, mutta täysin riittämätön.

Edunsaajatietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmentaminen ei voi jäädä vain ilmoitusvelvollisten ja rekisterinpitäjän tehtäväksi. FA ehdottaakin, että hallituksen esitystä täydennetään niin, että kaikille rahanpesulain 9 luvun 5 §:ssä mainituille viranomaisille asetettaisiin 6 luvun 5 §:n 1 momentin mukainen velvollisuus ilmoittaa rekisterin ylläpitäjälle ilman aiheetonta viivytystä havaitsemistaan puutteista tai epäjohdonmukaisuuksista tosiasiallisesta edunsaajasta rekisteröidyissä tiedoissa.

3. Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeus luovuttaa tietoa

FA suhtautuu varauksellisesti ilmoitusvelvollisten Rahanpesun selvittelykeskukselle antamien tietojen luovutuksiin muille kuin Rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain (445/2017) 4–5 §:ssä määritellyille tahoille. Rahanpesun selvittelykeskukselle ilmoitetut epäilyt ovat tyypillisesti varmentamatonta tiedustelutietoa. Viranomaiset ovat toivoneet, että ilmoituksia tehtäisiin matalalla kynnyksellä,

minkä vuoksi ne voivat todennettavissa olevan näytön sijaan tukeutua ilmoittajatahon epäilyyn tai subjektiiviseen arvioon. Rekisteröidyillä ei myöskään ole oikeutta saada tietoa mahdollisista rekisterimerkinnöistä tai niiden perusteista, saati vaatia niiden oikaisemista tai poistamista. Mainitut näkökohdat huomioiden tiedoille esitetty kymmenen vuoden säilytysaika vaikuttaa erittäin pitkältä. Joka tapauksessa se on kaksi kertaa pidempi kuin rahanpesulaissa ilmoitusvelvollisten osalta säädetty säilytysaika.

Rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 3 §:ään esitetään muutoksia, joiden nojalla rahanpesurekisteriin tallennettaisiin pykälän 3 momentin 17, 18 ja 19 kohdassa säädettyjä, erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. FA kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksen tietosuojaa ja erityisesti tietosuojan vaikutustenarviointia ja suojatoimia koskevat osuudet ovat vaikealukuisia. FA pitää rekisteröityjen oikeusturvan ja perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömänä, että ainakin mainitut osiot kuvattaisiin olennaisesti selkeämmin ja ehdotusten tietosuojavaikutukset arvioitaisiin yksittäisen viranomaisen käsittelytoimia myöten. Vaikutustenarvioinnin tavoite huomioon ottaen FA ei pidä mahdollisena, että se voitaisiin osittainkaan toteuttaa jälkikäteen eli vasta sen jälkeen, kun rahanpesurekisteriä koskevat lainsäädäntömuutokset on jo tehty.

FA ei kyseenalaista kansallisen turvallisuuden turvaamisen tärkeyttä sääntelytavoitteena. Rahanpesurekisteriin ehdotettujen tietojen arkaluontoisuus huomioon ottaen FA pitää kuitenkin tärkeänä, että tietojen käsittelyä koskeva sääntely on selkeää, tarkkarajaista ja kaikilta osin huomioi rekisteröityjen lailliset oikeudet, perustuivatpa ne yleiseen tietosuoja-asetukseen ((EU) 2016/679), rikosasioiden tietosuojalakiin (1054/2018), Suomen perustuslakiin (731/1999), Euroopan ihmisoikeussopimukseen (SopS 19/1990) tai muuhun lainsäädäntöön. Kansallinen turvallisuus on käsitteenä laaja ja kuvaileva eikä pelkkä siihen vetoaminen riitä täyttämään tai korvaamaan velvollisuutta tehdä asianmukainen tietosuojan vaikutustenarviointi.

4. Ilmoitusvelvollisten mahdollisuus vaihtaa tietoa

FA pitää selvänä puutteena sitä, ettei hallituksen esityksessä millään tavoin ole haluttu ottaa kantaa ilmoitusvelvollisten ja viranomaisten välisen tai ilmoitusvelvollisten keskinäisen tiedonvaihdon edellytysten parantamiseen.

Kansainvälisten kokemusten perusteella ilmoitusvelvollisten mahdollisuus vaihtaa tietoa epäilyttävistä tai poikkeuksellisista liiketoimista on selvästi tehostanut rahanpesun, terrorismin rahoituksen, niiden alkurikosten ja mm. pakotteiden kiertämisen havaitsemista. Valitettavasti Suomi on tietojenvaihdon osalta omaksunut muita Pohjoismaita ja mm. Baltian maita selvästi varovaisemman tulkinnan EU:n rahanpesusääntelyn ja tietosuojasääntelyn sallimasta liikkumavarasta.

FA kiinnittää huomiota rahanpesulain 4 luvun 4 §:n 3–4 momenttiin, joissa säädetään epäilyttäviä liiketoimia koskevaa salassapitovelvollisuutta koskevista poikkeuksista. Pykälän järkevän soveltamisen mahdollistamiseksi FA ehdottaa, että 3 momentin lausuma ”ilmoitusvelvolliselle, joka on osallisena sellaisessa yksittäisessä liiketoimessa, joka liittyy siihen asiakkaaseen ja liiketoimeen, jota ilmoitus koskee” muutetaan muotoon ”ilmoitusvelvolliselle, joka on osallisena sellaisessa yksittäisessä liiketoimessa, jota ilmoitus koskee”.

Pykälän 4 momenttiin FA ehdottaa lisättäväksi tarkennuksen ”salassapitosäännösten estämättä”, jolloin se kokonaisuudessaan kuuluisi seuraavasti: ”Edellä 3 momentissa tarkoitetun tiedon luovuttamisen yhteydessä saa salassapitosäännösten estämättä antaa asiakkaan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sekä perusteen ilmoituksen tekemiselle. Jos henkilöllä ei ole suomalaista henkilötunnusta, myös tiedon henkilön kansalaisuudesta saa luovuttaa.” Pidämme tarkennusta tarpeellisena luottolaitoslain (610/2014) 15 luvun 14 §:ssä ja vakuutusyhtiölain (521/2008) 30 luvun 1 §:ssä säädettyjen salassapitovelvollisuuksien vuoksi.

FINANSSIALA RY
Taina Ahvenjärvi